

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Szankciós semmisségből „népmesei” semmisség?

Gondolatok a tájékoztatási kötelezettség megsértése okán érvénytelen deviza alapú lakossági, fogyasztási kölcsönszerződések bíróság általi érvényessé nyilvánításáról a Kúria Gfv.VII.30.167/2016. számú ítélete kapcsán

Szerző: Dr. Fülöp Botond

„Az alperes maga sem vitatta, hogy...a kamat százalékos mértékét a szerződésben nem tüntették fel...
Az alperes a perben nem vitatta, hogy a fogyasztó felperes a szerződés adatai alapján a kamat százalékos mértékét maga nem tudta volna kiszámolni, ehhez ugyanis számítástechnikai eszközök, programok igénybevételére lett volna szükség. A kamatszámítást azonban az alperes elvégezte, és a per során csatolta ennek eredményét, valamint a kamatszámítás levezetését tartalmazó okiratot. E számításokból kitűnően a felek a perbeli szerződésben évi 19,45%-os mértékű ügyleti kamatban állapodtak meg...A Kúria az adott tényállás mellett - a felperes vitatásának hiányára is figyelemmel - nem látta perjogi akadályát annak, hogy az alperes okirattal igazolt kimutatását elfogadva az ügyleti kamat mértékét a szerződés érvényessé nyilvánítása során évi 19,64%-ban állapítsa meg.”

(Kúria Gfv. VII. 30.167/2016. számú ítélete)

A Kúria a 6/2013 számú polgári jogegységi határozatában - a törvény alapján semmisséget okozó hibában szenvedő lakossági, fogyasztási kölcsönszerződések „életben tartása” érdekében - a bíróságok számára meghirdette az érvénytelenség „minden lehetséges esetben” történő kiküszöbölésének „programját”:
„Ha a bíróság a szerződés érvénytelenségét állapítja meg - a jogkövetkezmények alkalmazására irányuló kereset (vizontkereset) esetén, feltéve, hogy az érvénytelenség oka kiküszöbölhető, vagy utóbb megszűnt - a bíróságnak elsősorban a szerződés érvényessé nyilvánítására kell törekednie...A jogegységi tanács álláspontja szerint, a deviza alapú kölcsönszerződésekkel kapcsolatos jogvitákban, a bíróságoknak különösen arra kell törekedniük, hogy minden lehetséges esetben kiküszöböljék az érvénytelenség okát és a szerződést érvényessé nyilvánítsák. A szerződés érvényessé nyilvánítása olyan helyzetet teremt, mintha a felek már eredetileg is érvényes szerződést kötöttek volna (ex tunc hatályú érvényessé nyilvánítás). A bíróság ilyen esetben a szerződés módosításával (kiegészítésével) az érvénytelenségi ok folytán előállt érdeksérelmet küszöböli ki. A bíróságnak érvénytelen deviza alapú kölcsönszerződések esetében azért kell elsősorban a szerződés érvényessé nyilvánítására törekednie, mert az esetek nagy részében ez a megoldás szolgálja mindkét szerződő fél, de főként az adósok érdekét, akiknek a még fennálló tartozása más érvénytelenségi jogkövetkezmény alkalmazása esetén egy összegben azonnal esedékessé válna. Különösen indokolt a szerződés érvényessé nyilvánításáról rendelkezni akkor, ha csak formainak tekinthető olyan okból érvénytelen a szerződés, amely tekintetében a felek akarata egyértelműen megállapítható (pl. a törlesztőrészek száma tévesen került feltüntetésre).”

Azóta ez a „program” a sajtóban, valamint a jogirodalomban nagy vitákat generáló ítéleteket eredményezett. Ezek közül - eklatáns példaként - elegendő a Kúriának a jelen írás mottójául szolgáló ítéletét említeni, melyben a legfőbb bírói fórum egy, az ügyleti kamat feltüntetésének hiánya okán semmis kölcsönszerződést oly módon nyilvánított érvényessé, hogy abban egyszerűen utólag - de „*ex tunc hatállyal (!)*” - feltüntette az ügyleti kamatot, mégpedig pontosan abban a mértékben, ahogy azt az alperes pénzügyi intézmény a per során a bírósággal közölte. Az ítélet - fogalmazzunk így - legkülönösebb, vitára leginkább okot adó részei a jelen írás mottójául szolgáló megállapítások, melyekben a Kúria kifejti, hogy bár a szerződésben feltüntetett adatok alapján a fogyasztó felperes nem tudta kiszámolni a kamat mértékét (amit, egyébként, a szerződésnek pontosan tartalmaznia kellett volna), de ebben az általa meghatározhatatlan mértékű kamatban ennek ellenére mégis megállapodott az alperessel! Vagyis megállapodott olyasmiben, amit nem hogy nem ismert, de még csak ki sem tudott számolni! Még a Kúria szerint sem.

Az érvénytelen deviza alapú lakossági, fogyasztási kölcsönszerződések bíróság általi érvényessé nyilvánításáról korábban már megosztottam gondolataimat a „*Néhány kritikai észrevétel a Kúria devizahitelekkel kapcsolatos jogegységi határozatához*” című, a www.jogiforum.hu oldalon 2014. április 3-án megjelent írásomban. Az azóta történt fejleményekre - így a Kúria előzőekben hivatkozott ítéletére is figyelemmel - az ezen témával összefüggésben korábban már kifejtett véleményemet az alábbi gondolatokkal szeretném ezúton kiegészíteni.

A tájékoztatási kötelezettség - törvény által kifejezetten semmisséggel szankcionált - megsértése okán érvénytelen lakossági, fogyasztási kölcsönszerződések bíróság általi érvényessé nyilváníthatóságával kapcsolatban - álláspontom szerint - nem szabad figyelmen kívül hagyni az alábbi jogelméleti, jogértelmezési és jogpolitikai megfontolásokat.

1. Jogelméleti megfontolások

Az ún. devizahiteles perekben alkalmazandó „rég” Ptk., vagyis az 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: rPtk.) 237.§ (2) bekezdése értelmében az érvénytelen szerződést érvényessé lehet nyilvánítani, ha az érvénytelenség oka - különösen uzorás szerződés, a felek szolgáltatásainak feltűnő aránytalansága esetén

az aránytalan előny kiküszöbölésével - megszüntethető. Ezekben az esetekben rendelkezni kell az esetleg ellenszolgáltatás nélkül maradó szolgáltatás visszatérítéséről.

Alapvető jelentőségű és figyelmen kívül nem hagyható körülmény tehát, hogy a törvény az érvénytelen szerződés érvényessé nyilvánítását nem csupán az érvénytelenség okának kiküszöbölhetőségéhez, hanem a szerződés érvénytelenségét eredményező hiba folytán a felek által a múltban elszenvedett érdeksérelmek bíróság általi orvosolhatóságához és tényleges orvoslásához köti. Az érvényessé nyilvánítás ugyanis - a szerződés bíróság általi módosításával szemben - mindig a szerződés létrejöttének időpontjára visszamenőleges (ex tunc) hatályú jogalakító döntés, így nyilvánvaló, hogy nem elegendő pusztán kiiktatni az érvénytelenség okát, hanem - már csupán a polgári jog általános elveire is tekintettel - rendezni kell az érvénytelenség okából az érvényessé nyilvánítás időpontjáig keletkezett érdeksérelmeket is. Ez a követelmény fejeződik ki az rPtk. 237.§ (2) bekezdésének utolsó mondatában, mely rendelkezés egyben arra is utal, hogy annak megfogalmazásakor a jogalkotó érvénytelenséget eredményező hibából eredő más jellegű sérelmes következményt valószínűleg nem tételezett fel, mint a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás egyensúlyának hiányát.

Dogmatikailag hibás tehát a jogegységi határozatban foglalt azon megállapítás, mely szerint „*A bíróság ilyen esetben a szerződés módosításával (kiegészítésével) az érvénytelenségi ok folytán előállt érdeksérelmet küszöböli ki.*” A szerződés módosításával ugyanis - az esetek többségében - nem történik meg az érdeksérelem kiküszöbölése, az egy másik, ettől független aktust tesz szükségessé. Az rPtk fentiekben idézett 237.§ (2) bekezdése értelmében például uzsorás szerződés, vagy a felek szolgáltatásainak feltűnő aránytalansága esetén az érdeksérelem kiküszöbölése az ellenszolgáltatás nélkül maradó szolgáltatás visszatérítése által valósul meg.

Kiemelendő, hogy az érvénytelen szerződésnek az érvénytelenség okából származó érdeksérelmek orvoslása nélküli érvényessé nyilvánítása valójában csak névlegesen ex tunc hatályú, gyakorlatilag a szerződés bíróság általi ex nunc hatályú módosítását jelenti, mégpedig az ahhoz szükséges törvényi feltételek hiányában.

Alapvető szinten szeretném rögzíteni tehát, hogy egy érvénytelen szerződés bíróság által történő érvényessé nyilvánítása nem egy, hanem két nélkülözhetetlen elemből álló jogalakító aktus: az egyik

szükséges eleme az érvénytelenségi ok kiküszöbölése, a másik pedig az érvénytelenségi okra visszavezethetően bekövetkezett érdeksérelmek orvoslása. Gyakorlati értelemben ezen utóbbi elem teszi ex tunc hatályúvá a bíróság beavatkozását, és ez különbözteti meg az érvényessé nyilvánítást a bíróság általi (ex nunc hatályú) szerződésmódosítástól. Ebből pedig logikusan következik, hogy ha a két elem közül az adott esetben bármelyik végrehajtása lehetetlen, a szerződés nem nyilvánítható érvényessé. Más szóval: az érvénytelen szerződés bíróság általi érvényessé nyilvánítására az érvénytelenség okának kiküszöbölhetősége esetén is abban az esetben van csupán lehetőség, ha az érvénytelenségi okból tényleges érdeksérelem egyik fél számára sem származott, vagy, ha származott, az az érvényessé nyilvánítással egyidejűleg a bíróság által visszamenőlegesen és teljes körűen orvosolható.

Mindezek alapján azon kérdés eldöntésekor, hogy egy érvénytelen szerződés az érvénytelenség okának megszüntetése révén a bíróság által érvényessé nyilvánítható-e, nem csupán azt kell vizsgálat tárgyává tenni, hogy a bíróság által kiküszöbölhető-e az érvénytelenség oka (mert ez eddig csupán szerződésmódosítást jelent), hanem azt is, hogy:

1. okozott-e az érvénytelenség oka a felek, vagy valamelyik fél számára ténylegesen hátrányos következményeket,
2. mik voltak pontosan ezek a hátrányos következmények, valamint
3. orvosolhatók-e ezek a sérelmek az érvényessé nyilvánítással egyidejűleg.

Ha ugyanis az érvénytelenség oka a felek, vagy valamelyik fél számára ténylegesen sérelmes helyzetet idézett elő, vagyis abból a felek, vagy valamelyik fél számára ténylegesen hátrány származott, ám ezen sérelem utólag már nem orvosolható, akkor a szerződés a bíróság által abban az esetben sem nyilvánítható érvényessé, ha egyébként az érvénytelenség oka formálisan kiküszöbölhető lenne. Ha ugyanis a bíróság ezt teszi, akkor valójában nem tesz mást, mint egész egyszerűen „cinkosává” válik annak a félnek, aki a szerződés érvénytelenségéből a másik fél rovására hasznot húzott, hiszen ebben az esetben úgy „gyógyítja meg” a szerződést, hogy érintetlenül hagyja az annak korábbi „betegségéből” eredő, jogalap nélküli hátrányos következményeket.

Az érvénytelenségi ok múltbeli következményeinek rendezése - mint az érvényessé nyilvánítás egyik szükséges eleme - csak és kizárólag abban az esetben mellőzhető, ha az érvénytelenség oka ténylegesen

egyik fél számára sem eredményezett hátrányos következményeket. Az érvénytelenség ezen, gyakorlati következményekkel nem járó és tényleges érdeksérelmet nem okozó fajtáját nevezhetjük formális érvénytelenségnek.

A bíróságnak tehát, miután a lakossági, fogyasztási kölcsönszerződésnek a tájékoztatási kötelezettség megsértéséből eredő érvénytelenségét megállapította, az érvényessé nyilváníthatóság körében - az előzőekben írt „módszertant” követve - azt a kérdést kell mindenek előtt feltennie, hogy a per tárgyát képező szerződés érvénytelensége okozott-e valamelyik fél számára sérelmet, és ha igen, akkor - nem a felszínt éppen csak „finoman karcoló”, hanem a dolgok mélyére ásó vizsgálódással - fel kell tárnia, hogy mi volt pontosan ez a sérelem. A semmisséggel szankcionált tájékoztatási kötelezettség alá tartozó tartalmi elemek vonatkozásában az érvénytelenség okából - vagyis a tájékoztatás elmulasztásából - eredő tényleges érdeksérelem pedig általában nem maga a tartalmi elem szerződésbeli hiánya, hanem az, hogy a fogyasztó a szerződésben feltüntetni elmulasztott lényeges körülmény ismeretének hiányában alakíthatta csak ki szerződési akaratát.

Miután a bíróság így módon pontosan meghatározta az érvénytelenség okát és az ebből származó tényleges érdeksérelmet, a következő kérdés, melyet a szerződés érvényessé nyilváníthatósága körében fel kell tennie magának, az az, hogy az érvénytelenségi ok így módon feltárt hátrányos következménye megszüntethető-e az érvénytelenség okának kiküszöbölésével egyidejűleg. A válasz pedig erre a kérdésre a tájékoztatási kötelezettség megsértése esetén - az általam formális érvénytelenségnek nevezett esetet kivéve - csak nemleges lehet. Hiába küszöbölné ki ugyanis a bíróság - miként a Kúria tette az ominózus ítéletében - az érvénytelenség okát a hiányzó tartalmi elem utólagos feltüntetésével, ezen aktusával nem tudná orvosolni az érvénytelenség okából ténylegesen származott érdeksérelmet, vagyis azt, hogy a szerződés megkötésekor a fogyasztó nem lehetett tisztában a kötelezettségvállalása mértéke szempontjából lényegesnek tekintendő, ám a szerződésből hiányzó adattal. Ha pedig - miként az előzőekben hangsúlyoztuk - az érvénytelenség okából származott érdeksérelmek a bíróság által utólagosan nem orvosolhatók, a szerződés érvényessé nyilvánítására abban az esetben sincs lehetőség, ha az érvénytelenség oka formálisan egyébként kiküszöbölhető lenne. Egy ilyen döntés ugyanis - túl azon, hogy a Kúria ítéletéhez hasonlóan de facto nélkülözné az ex tunc hatályt - lényegében véve az érvénytelen szerződésből, illetve az érvénytelenséget okozó felróható magatartásból eredő haszonhúzás bíróság általi elfogadását és legalizálását jelentené, s ezáltal a polgári jog alapvető elveit sértené.

Az érvényessé nyilvánítás előzőekben kifejtett „kételeműségére” tekintettel kijelenthető, hogy abban az esetben, ha az érvénytelenség oka olyan tartalmi elem szerződésben való feltüntetésének hiánya, mely a másik fél szerződési akaratának kialakulására befolyással bírt volna, az érvényessé nyilvánításra általában nincs lehetőség, mert az érvénytelenségi okból eredő sérelem ebben az esetben nem más, mint a szerződési akarat kialakulásának jogellenes és/vagy tisztességtelen befolyásolása, súlyosabb esetben: manipulálása, márpedig a szerződési akarat kialakulásának bírósági eljárásban történő utólagos „modellezésére” nincs lehetőség. A bíróság az érvényessé nyilvánítás által nem legalizálhatja, nem hagyhatja jóvá a szerződési akaratnak prekontraktuális kötelezettségeket, a polgári jog alapvető elveit és kifejezett törvényi előírásokat sértő jogellenes befolyásolását, különösen nem fogyasztói szerződések esetén!

A szerződésnek az abból hiányzó tartalmi elem utólagos feltüntetésével történő érvényessé nyilvánítása csak és kizárólag az általam formális érvénytelenségnek nevezett esetben lehetséges, vagyis akkor, ha a hiányzó tartalmi elem a szerződés írásba foglalt tartalma által - az átlagos fogyasztó „szemüvegén” át nézve - különösen nehézség nélkül megállapítható volt, csupán a feltüntetése maradt el. Ebben az esetben azért lehetséges a szerződés ily módon történő érvényessé nyilvánítása, mert az érvénytelenségi ok pusztán formai jellegére tekintettel abból tényleges érdeksérelem nem származott, hiszen a fogyasztó a szerződés általa megismerhető tartalma alapján következtethetett a formailag hiányzó tartalmi elemre is. Valamely kötelező tartalmi elem feltüntetésének elmulasztása tehát egyaránt lehet formai és tartalmi hiba, ennek folytán az abból eredő érvénytelenség is lehet egyaránt formális és tényleges érvénytelenség is, attól függően, hogy a hiányzó tartalmi elem a szerződés írásba foglalt tartalma alapján az átlagos fogyasztó által különösebb nehézség nélkül meghatározható volt-e vagy sem. Abban az esetben ugyanis, ha a törlesztőrészletek összege az átlagosan tájékozott laikus fogyasztó számára a szerződés általa ténylegesen megismerhető szövege alapján a szerződés megkötésekor nem volt meghatározható, ezen hiányosság a fogyasztó szerződési akaratának kialakulását érintő, olyan lényeges tartalmi hibának minősül, mely a szerződési akarat kialakulása körében okozott és ezáltal utólag már nem orvosolható érdeksérelemre tekintettel a szerződés érvényessé nyilváníthatóságát kizárja.

A Kúria ítéletének alapjául szolgáló ügyben azonban az érvénytelenség nem pusztán formális volt, mivel mind az alperes, mind pedig a bíróság kifejezetten elismerte azt, hogy a szerződés tartalma alapján a

laikus fogyasztó nem volt képes meghatározni az ügyleti kamat - szerződésben feltüntetni elmulasztott - mértékét. Ebben az ügyben tehát tényleges érvénytelenségről volt szó, és az érvénytelenségi okból eredő tényleges érdeksérelem a fogyasztó szerződési akaratának törvénysértő befolyásolása volt. A Kúria tehát - túl azon, hogy azon megállapításával, miszerint a fogyasztó általa nem ismert és általa ki sem számítható mértékű ügyleti kamatban „*állapodott meg*” az alperessel, a józan ésszel is nyilvánvalóan ellentétes eredményre jutott - dogmatikai szempontból hibásan nyilvánította érvényessé a szerződést az ügyleti kamat megállapítása révén, mivel a perbeli esetben nem volt lehetőség az érvénytelenség okából eredő tényleges érdeksérelem bíróság általi orvoslására.

A fentiekre tekintettel a Kúria döntésének alapvető jogelméleti hibája abban keresendő, hogy az érvényessé nyilvánítást - egyébként a saját jogegységi határozatában foglaltakkal is ellentétesen - egyelemű jogalakító aktusként kezelte: úgy gondolta, hogy az csupán az érvénytelenség okának kiküszöböléséből áll, és teljesen figyelmen kívül hagyta az érvénytelenségi okból eredő érdeksérelem orvosolhatóságának kérdését. Ezen joggyakorlat azzal az elfogadhatatlan - ám a pénzügyi intézmények és a bíróságok számára kétségtelenül „praktikus” - következménnyel járhat, hogy a bíróságok - a Kúria eljárását követve - a törvényben foglalt és a szerződés semmisségének terhe mellett feltüntetendő tartalmi elemek hiányát minden esetben pusztán „formai” hibának fogják tekinteni, mely könnyedén kiküszöbölhető azáltal, hogy a hiányzó elemet a bíróság egyszerűen utólag „feltünteti” a szerződésben, akár még szakértő kirendelése útján is. A bíróság ezen aktusa azonban - az érvénytelenségi ok által okozott érdeksérelmek orvosolásának hiányában - nem az érvénytelenségi ok ex tunc hatályú kiküszöbölése, hanem pusztán a szerződés ex nunc hatályú módosítása lenne, mégpedig az utóbbihoz szükséges törvényi feltételek (és erre irányuló kereseti kérelem) hiányában. Félő, hogy a Kúria által a bíróságokra „erőltetett” mechanikus és jogelméleti szempontból hibás jogalkalmazás során a bíróságok egyáltalán nem fogják vizsgálódásuk körébe vonni azt az egyébként lényeges körülményt, hogy ha a hiányzó tartalmi elem már eleve a szerződés részét képezte volna, akkor a fogyasztó szerződési akarata esetleg másképp alakult volna, sőt, esetleg létre sem jön a konszenzus a felek között.

Megjegyzem, a Kúria gondolatmenetét folytatva - ad absurdum - akár az is elképzelhető, hogy egy adott fogyasztói kölcsönszerződés a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény 213.§ (1) bekezdésében felsorolt tartalmi elemek közül semmit sem tartalmaz, de a bíróság valamennyi „hiányzó elemet” pótolja, természetesen „*ex tunc hatállyal*”. Így aztán minden a legnagyobb rendben

lesz: a fogyasztóvédelmi törvénysértést elkövető bank örülhet, mert a bíróság legalizálta és „orvosolta” az általa elkövetett törvénysértéseket, a hiányosan tájékoztatott adós kétszeresen is póruul járt, a jogalkotó meg elkönnyvelheti, hogy alkotott egy teljes mértékben felesleges, a bíróság által a fogyasztóval szemben törvénysértést elkövetett fél érdekében könnyedén megkerülhető szabályt. Mit lehetne erre mondani, ha csak azt nem, hogy éljen a jogszerűség...

Összefoglalva a fentieket: a törvény által előírt, lényeges tartalmi elemek feltűntetésének hiánya okán semmis fogyasztói kölcsönszerződés a hiányzó tartalmi elem bíróság általi utólagos feltűntetése révén - a formális érvénytelenség esetén kívül - jogelméleti megfontolások alapján nem nyilvánítható érvényessé, mert - tekintettel arra, hogy a szerződésnek az érvénytelenséget eredményező hiányossága a fogyasztó szerződési akaratának kialakulása körében bírt jelentőséggel - az érvénytelenség okából származó érdeksérelem utólagosan nem orvosolható. Ha pedig az érvénytelenségi okból valamelyik fél számára tényleges hátrányos következmény származott, ám ezen érdeksérelem utólagos orvoslása nem lehetséges, a szerződés a bíróság által nem nyilvánítható érvényessé.

2. Jogértelmezési és jogpolitikai megfontolások

Az Alaptörvény 28. cikkében foglalt és a bíróságokra nézve kötelező alkotmányos jogértelmezési alapelvekre tekintettel, az érvénytelen szerződés érvényessé nyilváníthatóságával kapcsolatos kérdések vizsgálata során a bíróságnak kiemelt figyelmet kell fordítani az érvénytelenséget kimondó, illetve az érvénytelenséget eredményező jogszabályi rendelkezések céljára is. Nyilvánvaló, hogy a bíróságnak a jogszabályokat minden jogvita során arra törekedve kell értelmeznie és alkalmaznia, hogy azok célja a lehető legteljesebb módon megvalósuljon. Ennek folytán feltétlenül el kell kerülni azt, hogy az érvénytelenség kimondásával elérni kívánt jogalkotói cél megvalósulása az érvényessé nyilvánítás által lehetetlenné váljon. Ha tehát az érvénytelen szerződés érvényessé nyilvánítása az érvénytelenséget kimondó jogszabály - bíróság által kötelezően feltárando - céljának elérését lehetetlenné teszi, akkor ez a jogkövetkezmény - az Alaptörvény 28. cikke folytán - nem alkalmazható.

Az sem képezheti továbbá vita tárgyát, hogy fokozottan érvényesül a jogszabály céljának elérésére törekvő célközponú jogértelmezés és jogalkalmazás követelménye olyan jogterületek vonatkozásában, melyek tekintetében a magyar jogrendszer legmagasabb szintű normái: az Alaptörvény és az uniós jog

kifejezett célokat határoznak az állami szervek, s így a bíróságok számára is. Márpedig, a fogyasztóvédelem éppen ilyen jogterületnek számít, mivel egyrészt az Alaptörvény M) cikkének 2) bekezdése a fogyasztók jogainak védelmét az állami valamennyi szervének kötelezettségeként fogalmazza meg, másrészt pedig a fogyasztóvédelem magas szintjének elérését az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSZ) 169. cikke az Unió célkitűzéseiként is nevesíti.

Mindez azt jelenti, hogy a törvény által előírt fogyasztóvédelmi célú szankciós semmisség esetén az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása során is következetesen szem előtt kell tartani a semmisséget, mint szankciót előíró jogszabály fogyasztóvédelmi céljának elérését, és a bíróság - az Alaptörvény M) cikkének (2) bekezdésére és a 28. cikkére tekintettel - nem alkalmazhat olyan jogkövetkezményt, mely a semmisséget kimondó, fogyasztóvédelmi célú rendelkezést „hatástalanítva” de facto alkalmatlanná teszi a jogalkotói cél elérésére.

A bíróságnak tehát - az érvénytelenség orvosolhatósága körében - azt a kérdést is fel kell tennie magának, hogy mi volt vajon a jogalkotó célja akkor, amikor úgy döntött, hogy semmis a fogyasztói, lakossági kölcsönszerződés, ha nem tartalmazza a szerződésből hiányzó elemet? A válasz pedig - már csak a szóban forgó rendelkezés szövegbeli, szerkezeti elhelyezésére is tekintettel - nem lehet más, mint hogy nyilván az volt a jogalkotó célja, hogy rákényszerítse a fogyasztókkal szerződő pénzügyi intézményeket arra, hogy a fogyasztót a szerződés létrejöttét megelőzően minden olyan körülményről érthetően tájékoztassák, mely a fogyasztó szerződésből eredő fizetési kötelezettségei szempontjából lényeges. Ugyanakkor a súlyos jogkövetkezmény, a szerződés semmisségének kilátásba helyezésével nyilvánvalóan a szükséges visszatartó erőt is biztosítani kívánta a jogalkotó a tájékoztatási kötelezettséget elmulasztó pénzügyi intézmények vonatkozásában.

A következő felteendő kérdés pedig így hangzik: ezek a jogalkotó célok vajon elérhetők-e abban az esetben, ha a törvény által megállapított semmisségből a törvénytörő és tisztességtelen módon eljáró pénzügyi intézmények számára semmiféle hátrányos következmény nem származik, mert a bíróság, bár megállapítja az érvénytelenséget, de azt egyben "orvosolja" is a törvénytörő módon feltüntetni elmulasztott adatok utólagos feltüntetésével? A válasz pedig - a józan ész alapján - csakis a következő lehet: nem, ebben az esetben nyilvánvalóan nem érhetők el a jogalkotói célok, hiszen ilyen jogalkalmazás esetén a jogalkotó által szankcióként meghatározott semmisség gyakorlatilag elveszíti szankció-jellegét.

Ebben az esetben a pénzügyi intézményeknek nem lesz tényleges érdeke a jogszerű, tisztességes eljárás, tekintettel arra, hogy a jogsértő, tisztességtelen magatartásukból tényleges hátrányuk - a bíróságnak köszönhetően - nem származik. Ilyen jogalkalmazás mellett a jogsértő, tisztességtelen módon eljáró pénzügyi intézmények alappal bízhatnak abban, hogy a bíróság "megmenti" őket a törvénysértő, tisztességtelen magatartásuk pénzügyi következményeitől, s így lényegében véve büntetlenül sérthetik meg a legalapvetőbb fogyasztóvédelmi rendelkezéseket is.

Az Alaptörvény M. cikk (2) bekezdésére és 28. cikkére tekintettel a bíróság nem teheti meg, hogy egy szigorú, semmisséggel szankcionált fogyasztóvédelmi előírást - a benne rejlő jogalkotói cél, vagyis a szükséges visszatartó erő biztosítását lehetetlenné téve - teljes mértékben kiüresítsen és formálissá tegyen! Egy ilyen döntéssel a bíróság cserben hagyná a törvénysértés áldozatául esett fogyasztót, és ítéletével azt üzenné a vállalkozásoknak, hogy az őket kötelező szigorú törvényi előírásokat nem kell komolyan venniük, mert majd ő, vagyis a bíróság gondoskodik arról, hogy a törvénysértésüknek ne legyen tényleges, valódi „húsba vágó” következménye!

A tájékoztatási kötelezettséggel kapcsolatos törvényi előírások semmisséggel szankcionált megszegése esetén a hiányzó tartalmi elem bíróság általi, utólagos feltüntetése révén fogatosított érvényesség nyilvánítása a Mátyás királyról és az eszes lányról szóló mesére emlékeztet engem, hiszen ha a semmisség egyszerűen a hiányzó tartalmi elem utólagos feltüntetése révén a bíróság által „orvosolható”, akkor a törvény által kimondott semmisség - csakúgy miként a mesében az eszes lány ajándéka - lényegében véve van is, meg nincs is. A jogalkotó által előírt szigorú szankciós semmisségből azonban csak a visszatartó hatásra való alkalmasságban manifesztálódó fogyasztóvédelmi cél - Alaptörvényt és uniós jogot sértő - teljes feladása mellett lehet a feltüntetni elmulasztott tartalmi elem utólagos beillesztése révén „népmesei” jellegű - „van is meg nincs is” - semmisséget kreálni! Ez az eljárás tehát - a fentiekben kifejtettek szerint - nem csupán jogelméleti szempontból elfogadhatatlan, hanem egyben - a kifejezetten kontraproduktív, a fogyasztóvédelmi cél elérését ellehetetlenítő hatására tekintettel - a legnagyobb jóindulattal sem minősíthető másként, mint fogyasztóvédelmi justismordként!

Egy olyan országban, ahol a fogyasztók jogainak védelme az állam minden szervének alkotmányos kötelezettsége, a fogyasztóvédelmi rendelkezéseket a bíróságoknak következetesen alkalmazniuk kell oly módon, hogy az ítélkezési gyakorlat képes legyen a szükséges visszatartó hatás kifejtésére is. Ez a

követelmény pedig kizárja annak a lehetőségét, hogy a jogalkotó által törvénybe foglalt szankciós semmisségből a bíróság - az érvénytelenség jogkövetkezményének levonása révén - a szankciós hatást teljes mértékben nélkülöző, a ezáltal a fogyasztóvédelmi cél elérésére teljes mértékben alkalmatlan „népmesei” („van is meg nincs is”) semmisséget kreáljon!

Összefoglalva a fentieket: a tájékoztatási kötelezettség alá eső tartalmi elem feltüntetésének hiánya okán semmis fogyasztói kölcsönszerződés a hiányzó tartalmi elem bíróság általi utólagos feltüntetése révén - a formális érvénytelenség esetén kívül - jogértelmezési és jogpolitikai megfontolásokból sem nyilvánítható érvényessé, mert a bíróság ezen aktusa a semmisséget kimondó fogyasztóvédelmi rendelkezést teljes mértékben megfosztaná a visszatartó hatás kifejtésére való alkalmasságától, s ily módon - az Alaptörvény M) cikkének (2) bekezdését, valamint a 28. cikkét sértve - a jogszabály céljával ellentétes, annak elérését lehetetlenné tevő, teljes mértékben kontraproduktív hatású jogalkalmazást valósítana meg.

3. Egyéb megjegyzések

A fentiekén túl, a Kúria ítélete egyébként a logika törvényeinek sem felel meg. A per során ugyanis az alperes pénzügyi intézmény közölte az ügyleti kamat mértékét a fogyasztóval, ám a Kúria ennek ellenére - az első- és a másodfokú bírósággal egyezően - érvénytelennek minősítette a szerződést. Ezen döntéséből megállapítható, hogy a Kúria az ügyleti kamat mértékével kapcsolatos utólagos alperesi tájékoztatást nem tekintette az érvénytelenségi ok kiküszöbölésének. Ennek ellenére ő, mint bíróság, pontosan ugyanezen eljárással, vagyis az ügyleti kamat mértékének utólagos feltüntetésével nyilvánította érvényessé a szerződést! Az érvénytelenség bíróság általi orvoslásának eszközeül tehát a bíróság azon aktusa szolgált, melynek alperes általi alkalmazása - ugyanezen bíróság szerint - nem szüntette meg a szerződés érvénytelenségét! A Kúria ítéletéből tehát az következik, hogy míg nem szünteti meg az a szerződésnek az rHpt. 213.§ (1) bekezdésén alapuló érvénytelenségét, ha a hitelező közli utólag a fogyasztóval az ügyleti kamat mértékét, addig az érvénytelenség lehetséges orvoslásának tekintendő az, ha a bíróság teszi ugyanezt.

Végül szeretném felhívni a figyelmet a szerződés érvényessé nyilváníthatósága körében feltétlenül figyelembe veendő két jogszabályi rendelkezésre.

Az első az rHpt. 213.§ (3) bekezdése, mely az rHpt. 213.§ (1) bekezdése szerinti semmisséget relatív hatályúvá téve kimondta, hogy a szerződés semmisségére csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni. Márpedig, ha a szerződés semmisségére csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni, akkor - álláspontom szerint - ez egyben azt is jelenti, hogy az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása során is kizárólag a fogyasztó érdekeit veheti figyelembe a bíróság. Teljes jogi képtelenség lenne ugyanis, ha egy olyan érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása során, melyre csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni, a fogyasztóval szemben érvénytelenséget eredményező törvénysértést elkövetett pénzügyi intézmény érdekeit is figyelembe venné a bíróság. Ha magára az érvénytelenségre történő hivatkozás is kizárólag a fogyasztó érdekeit szolgálhatja, akkor - mint többen a kevesebbnek - ugyanennek a követelménynek kell érvényesülnie az érvénytelenség jogkövetkezményének levonása során is!

A második pedig az rPtk. 205/B. § (1) bekezdése, melynek értelmében az általános szerződési feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha alkalmazója lehetővé tette, hogy a másik fél annak tartalmát megismerje, és ha azt a másik fél kifejezetten vagy ráutaló magatartással elfogadta. Namármost, ha a törvény kifejezetten kizárja annak lehetőségét, hogy egy, a szerződés megkötése során a kikötés alkalmazójával szerződő féllel nem közölt általános szerződési feltétel bármiféle joghatást válthasson ki, akkor hogyan lenne elfogadható az, hogy a bíróság beavatkozása révén váljék utólag a szerződés részévé egy kifejezetten tájékoztatási kötelezettség alá eső, ám a fogyasztóval a szerződés megkötése során ennek ellenére nem közölt lényeges elem? A bíróság ilyen jellegű beavatkozása homlokegyenest ellentétes lenne az rPtk. 205/B.§ (1) bekezdésében foglalt, a szerződés megkötését megelőzően történő tájékoztatást szigorúan megkövetelő szabályozás céljával és logikájával egyaránt!

Mindezek után aligha szolgál meglepetésként, hogy véleményem szerint a Kúriának a jelen írás mottójául választott ítélete jogelméleti szempontból hibás, jogpolitikai szempontból kontraproduktív, a jogalkotói cél elérését ellehetetleníti, a józan ésszel nyilvánvalóan ellentétes megállapításokat tartalmaz és nem felel meg a logika törvényeinek sem. Úgy gondolom, hogy a szankciós semmisség „népmesei” semmisséggé degradálásával a Kúria alapvetően téves útra tévedt.